

Dr. sc. Meldijana ARNAUT HASELJIĆ
Institut za istraživanje zločina protiv čovječnosti
i međunarodnog prava Univerziteta u Sarajevu
E-mail: ameldijana@hotmail.com

Stručni rad/Professional article

UDK/UDC: 94:355.1-055.2(497.6)"1992/1995" (047)
DOI: <https://doi.org/10.52259/historijskipogledi.2022.5.8.461>

Izveštaj sa okruglog stola HEROINE ODBRANE BOSNE I HERCEGOVINE, Kalesija, 20. septembar 2022. godine

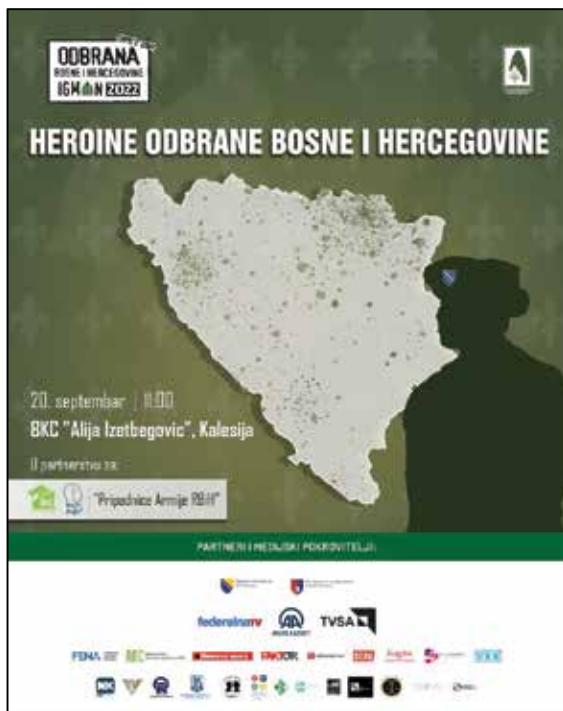
Fond Memorijal Kantona Sarajevo, udruženje građana *Može bolje* i udruženje u osnivanju *Pripadnice Armije RBiH*, pripremili su održavanje Okruglog stola sa temom *Heroine odbrane Bosne i Hercegovine*. Okrugli sto održan je 20. septembra 2022. u BKC "Alija Izetbegović" - Kalesija.

Ove godine obilježava se 30. godina od međunarodnog priznanja nezavisnosti Republike Bosne i Hercegovine i jednako toliko godina od izvršenja agresije, pokušaja podjele države i prisvajanja njenih područja od strane istočnih i zapadnih susjeda koji kontinuirano izražavaju svoje vjekovne aspiracije prisajedinjenja. Nakon provedenog Referenduma održanog 29. februara i 1. marta 1992. Godine Republiku Bosnu i Hercegovinu priznalo je više evropskih država, a 22. maja iste godine (Republika Bosna i Hercegovina) primljena je u Organizaciju Ujedinjenih nacija, kao nezavisna i suverena država. Nakon obnove nezavisnosti, na našu domovinu, suverenu državu, izvršena je vojna agresija praćena okupiranjem pojedinih područja što je za posljedicu imalo izvršenje zločina protiv čovječnosti i međunarodnog prava, različitih oblika i obima, a u konačnici više od 100.000 ubijenih osoba. Na području Bosne i Hercegovine bilo je i preko 35.000 prisilno nestalih osoba. Danas je još uvijek nepoznanica šta se dogodilo sa oko 7.000 osoba. Njihove porodice i dalje čekaju da pronađu posmrtno ostatke koji su još uvijek negdje skriveni, kako bi ih mogli pokopati. Kroz 675 logora i mjesta zatočenja prošlo je oko 230.000 logoraša od kojih je oko 30.000 ubijeno, a oko 25.000 silovanih je i seksualno zlostavljanih osoba (žena i muškaraca). Veliki je broj izvršenih zločina koji nisu sankcionirani. Za neke izvršene zločine procesuirana je komandna odgovornost, ali direktni izvršioци zločina nisu procesuirani. Nema odgovornosti ni sankcije za razorena materijalna dobra i infrastrukturu. U četvorogodišnjem odbrambeno-oslobodilačkom ratu u odbrani domovine živote su dale brojne braniteljke i branitelji.

Velikodržavne aspiracije i projekti prisutni su još uvijek na društvenoj, političkoj i kulturnoj sceni današnjice sa ciljem relativiziranja značaja odbrane državnosti i revizioniziranja bliske nam historije, istrajno predstavljajući kočnicu u razvoju i izgradnji Bosne i Hercegovine kao stabilne i prosperitetne države. S tim u vezi, neophodno je, multidisciplinarnim pristupom djelovati ka utvrđivanju i prezentiranju naučnih istina, te njegovanjem kulture sjećanja osnažiti kapacitete države Bosne i Hercegovine, kontinuirano štiteći njen integritet i suverenitet na cijeloj državnoj teritoriji. Jedan od načina jeste obrada i prezentiranje zasebnih tematskih pitanja kojima se prikazuje potpunija slika o događajima i procesima vezanim za ovaj period bosanskohercegovačke prošlosti, kao i valoriziranje uloge i značaja braniteljki i branitelja u borbi za njenu opstojnost.

Imajući u vidu naprijed navedeno, te činjenicu da su se u periodu od 30. godina u Bosni i Hercegovini odvijali složeni društveno-politički procesi, važni za njenu opstojnost, smatramo da pitanja odbrane države u najtežemo periodu izvršenja agresije zaslužuju da bude predmetom valorizacije na naučno utemeljenim istraživanjima prezentiranim na Okruglom stolu. Stoga je Fond Memorijal Kantona Sarajevo u sklopu organizacije manifestacije *Igman 2022.*, sa suorganizatorima u povodu obilježavanja dana pogibije heroine Fadile Odžaković Žute, organizirao održavanje Okruglog stola na temu: *Heroine odbrane Bosne i Hercegovine*.

Bosanskohercegovačka heroina Fadila Odžaković Žuta rođena je 1958. godine u Goraždu, ali je ova patriotkinja voljela Sarajevo kojem je poklonila najvrjednije – svoj život! Teško je ranjena 18. septembra u borbama na brdu Žuč - presudnoj koti odbrane glavnog grada države. Odbranom brda Žuč spriječena je planirana podjela grada Sarajeva kako je to bilo zacrtano u Strateškim

Prilog 1. Plakat okruglog stola „Heroine odbrane Bosne i Hercegovine.

ciljevima srpskog naroda u Bosni i Hercegovini, a koje je usvojila Narodna skupština Republike srpske 12. maja 1992. godine (objavljeno 26. novembra 1993 u *Službenom glasniku Republike Srpske* broj 22). Od posljedica ranjavanja Fadila Odžaković preminula je 20. septembra iste godine. Ova heroína posthumno je odlikovana najvišim ratnim priznanjem „Zlatni ljiljan“, a 1994. godine nagrađena je i „Ordenom zlatnog grba s mačevima“. Svojim djelima upisana je u historiju domovine, a našim i budućim generacijama amanet je da se ne zaboravi. Okrugli sto posvećen je braniteljicama domovine u svim sferama života.

Prezentacija naučnih istraživanja, ali i iskustvenih saznanja, podijeljena je u četiri tematske cjeline – panela, na kojima su svoja istraživanja i iskustva iznijele 20 učesnica:

- I. Raspad SFRJ, agresija na Republiku Bosnu i Hercegovinu, organizovanje i ustrojstvo sistema odbrane i sigurnosti u otporu agresiji
- II. Uloga i pozicija žene u odbrani Republike Bosne i Hercegovine
- III. Mjesto, uloga i pozicija žene u postdejtonskom periodu – Izazovi i odgovori.

Prilog 2. Učesnice okruglog stola „Heroine odbrane Bosne i Hercegovine.“

I panel:

1. Dr. sc. Meldijana Arnaut Haseljić, *Agresija na Republiku Bosnu i Hercegovinu 1992-1995.*
2. Sanela Katica Osmanović, *Formiranje i ustrojstvo Armije Republike Bosne i Hercegovine.*

II panel:

1. Mr. sc. Sanela Prašović Gadžo, *Novinarke u ratu u Bosni i Hercegovini: Istinито izvještavanje, odgovornost i izazovi.*
2. Azra Đozo, *Mikrofon na prvoj liniji odbrane, kamera u rovu, pero u podrumu.*
3. Almasa Hodžić, *Moj najteži zadatak - razgovor sa silovanim djevojčicama.*
4. Edina Sarić, *Opstanak domovine, bez alternative!*
5. Hedina Kljuno, *Odoh i ja majko Bosnu braniti!*
6. Dževada Tataragić, *Diverzantkinje u odbrani.*
7. Zemka Seferagić, *One su branile Bosnu i Hercegovinu.*
8. Mevlida Bašanović Konjević, *Država se voli.*
9. Dr. sc. Sanela Bašić, *Nevidljive žene, neispričane priče: O rodnom iskustvu gubitka i žalovanja, te praksama rezijentnosti na primjeru žena u porodicama nestalih.*
10. Nezaheta Akšamija, *Udruženja i asocijacije žena.*
11. Mr. sc. Anela Karačić, *Uloga žene u bosanskohercegovačkom društvu s posebnim osvrtom na pitanje učešća žena u odbrani države.*
12. Fatima dr Klepmić-Dautbašić, *Uloga žene u zbrinjavanju ranjenika u teškim ratnim uslovima.*

III panel:

1. Jasmina Omerbegović, *Implementacija agende "Žene, mir i sigurnost" u Oružanim snagama Bosne i Hercegovine sa komparativnim osvrtom na učešće žena u Armiji RBiH.*
2. Namira Tanković, *Gdje su borkinje danas.*
3. Dr. Amila Ždravlović, Jasmina Zagorica, Lamija Muftić, *Uloga žene u porodici: Braneći dom i porodicu - brani se država.*
4. Mr. sc. Belma Adilović, *Prava iz oblasti boračko invalidske zaštite u kantonu Sarajevo sa osvrtom na položaj braniteljki kao kategorije dobrovoljaca odbrambeno oslobodilačkog rata u Bosni i Hercegovini.*
5. Mr. sc. Halima Husić, *Kultura sjećanja: Žene, borkinje na margini sjećanja.*
6. Mr. sc. Lamija Muftić, *Kultura sjećanja: rodni aspekti, politike i sjećanje na Armiju RBiH.*

Zaključci

U redovima Armije nalazilo se i 5.360 pripadnica koje su ispoljile dovoljno hrabrosti da u najtežim trenucima odsudne odbrane stave se na rapolanje domovini u osobnom kapacitetu. Danas, nakon 30 godina, došao je trenutak da kazujemo o

njima. Uloga i pozicija pripadnica ARBiH u izvršenoj agresiji i odbrambenooslobodilačkoj borbi nedovoljno je istražena, elaborirana i verificirana, kako smo to i danas iz prezentiranih izlaganja mogli zaključiti. To više ne smije biti tako, posebno imajući u vidu značaj i ulogu koju žena ima u porodici, kao temeljnoj ćeliji društva, iz koje slijedi i pozicija žene u društvenoj zbilji. Položaj braniteljki, kao i članova njihovih porodica, u društvenoj zbilji sadašnjice degradirajući je, ponižavajući, nedostojan i nehuman. Dobar dio odgovornosti snose same braniteljke koje su, iako su u najtežim trenucima odsudne odbrane bile spremne ispoljiti svoju hrabrost i odlučnost, u momentima postkonfliktnog oporavka države i društva, zanemarile svoju poziciju i nisu pokazale dovoljno spremnosti da se za nju izборе. Stoga je neophodno, poboljšati socijalno-statusni položaj braniteljki propisivanjem posebnih socijalno-statusnih prava onima koje nisu morale – nisu bile vojne obveznice, ali *JESU* dale značajan doprinos u odbrani domovine.

Prilog 3. Detalji sa okruglog stola „Heroine odbrane Bosne i Hercegovine.

Braniteljke će insistirati da budu aktivno uključene u djelovanja i rad postojećih udruženja boračkih populacija, kao i u aktivnostima predlagača zakonskih rješenja, jer u dosadašnjem radu postojećih udruženja to nije slučaj, a sporadični pokušaji za aktivnim učešćem u njihovom djelovanju rezonantno su odbijeni i/ili ignorisani. Pored rješavanja socijalno-statusnih pitanja braniteljke su prepoznale potrebu za uspostavljanje jedinstvenog spomen obilježje ovoj kategoriji (svim braniteljicama), odnosno, učesnicama odbrambenooslobodilačke borbe, čije dosadašnje nepostojanje predstavlja, također, jedan vid diskriminacije. Braniteljske očekuju podršku od kolega suboraca da se nepravda prema njima otkloni. Ako su bile ravnopravne u odbrani, insistiraju na jednakom statusu u postratnom periodu. Braniteljke ne smiju pasti u zaborav.

Podsjetimo, mnoge od njih žrtvovala su svoje živote, dijelove tijela, porodicu i budućnost, kako bi današnje i buduće generacije živjele bolje, živjele

dostojanstveno. Obavezuje nas to da djelovanjem, podsjećanjem i odgajanjem kulture sjećanja, pamtimo, ne zaboravimo i cijenimo žene borce.

U skladu sa navedenim, a kako bi ojačale svoje kapacitete, braniteljke su odlučile organizovati se u državno udruženje **Pripadnice Armije Republike Bosne i Hercegovine**. Naglašavajući teritorijalni i institucionalno jedinstvo države, suvereniteta i integriteta, prepoznata je potreba organiziranja braniteljki upravo na državnoj razini. Razlozi i motivi koji su inicirali formiranje državnog Udruženja:

- Ukupno je u redovima ARBiH po dosstupnim evidencijama bilo 5.360 pripadnica (nije poznato koliko od njih je još uvijek živih), što je relativno mali broj u odnosu na ukupnu brojnost pripadnika ARBiH, a što samo po sebi nameće potrebu da se organizuje jedinstvena organizacija pripadnica na teritoriji Bosne i Hercegovine koja za cilj ima ojačavanje kapaciteta u realizaciji planiranih ciljeva;
- U komunikaciji sa pripadnicama prepoznato je opće nezadovoljstvo pripadnica zbog:
 1. Zanemarenosti i zapostavljenosti,
 2. neriješenih socijalno-statusnih pitanja,
 3. nepostojanje ili neadekvatna vidljivost u zakonskim regulativima, kao i u podzakonskim aktima,
 4. diskriminacija historijske i kulturološke pozicije braniteljki,
 5. socijalna diskriminacija,
 6. spolna diskriminacija i sl.
- Isprovocirane ovakvim statusom uslijedili su kontakti i dogovori o mogućnostima zaživljavanja jedinstvenog udruženja braniteljki sa ciljem realiziranja nekih budućih ciljeva i projekata, konkretno:
 1. Uvezivanje i kreiranje jedinstvene mreže pripadnica ARBiH (baza podataka);
 2. Iniciranje izmjena i diopuna zakonskih, podzakonskih i drugih rješenja sa ciljem prepoznavanja pripadnica ARBiH, vidljivosti njihove uloge i uspostavljanja pozitivnih zakonskih propisa koji će doprinijeti unapređenju socijalnog položaja borkinja i rješavanju njihovih socijalnih pitanja i zahtjeva;
 3. Uključivanje u koordinaciju boračkih udruženja;
 4. Ostvarivanjem saradnje sa drugim institucijama, ministarstvima Bosne i Hercegovine i organizacijama;
 5. Organizovanje naučnih skupova i objavljivanje znanstvenih i drugih publikacija;

6. Prikupljanje arhivske i muzejske građe, koja je nastala, pripadala ili korištena u periodu postojanja ARBiH;
7. Njegovanje kulture sjećanja;
8. i dr.

Članice Udruženja mogu biti:

- državljanke Bosne i Hercegovine pripadnice Armije Republike Bosne i Hercegovine,
- državljanke drugih država koje su bile pripadnice Armije Republike Bosne i Hercegovine
- članovi porodica poginulih i umrlih pripadnica Armije Republike Bosne i Hercegovine.

Pridružite se!